

САНА ОЛОХ

Х А Б Ы А Т

1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЯ
ДЕПУТАТТАР ОРОУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 113 (6874)

1939 снл. Балаган ыйын 21 күнэ.
ЧЭППИЭР

Сыаната
3 харчы

ССКП Киин Комитетын Пленума

Балаган ыйын 19 күнүгэр ССКП Киин Комитетын учараттаах Пленума үлэтин саалаата. Пленум көрүүтүгэр ССКП учараттаах XXVIII съезин ыгырар туһунан уонна билгини усулуобуйада партия национальной политикатын туһунан бөлүрүөстөр киллэрилиннилэр.

ССКП XXVIII съезин ыгырар туһунан бөлүрүөскө ССКП КК Генеральной секретара М. С. ГОРБАЧЕВ тыл эттэ.

Пленум съези 1990 снл алтынныгыгар ыгырарга уураах ылынна.

Съезд күнүсүбү баһиасиэтэ бигэрэтилиннэ:

1. Уларыта тутуу хаамытын уонна партия саруутарын туһунан. ССКП Киин Комитетын отчуота.

2. ССКП Киин Ревизионнай комиссиятын отчуота.

3. ССКП Устаабын туһунан.

4. Партия киин органнын быыбардааһын.

ССКП КК Политбюротугар съезд иннинсүбү отчуоттуур-быыбардыыр хампаанньаны ытыгы болдьохто-

рун уонна ытыллар бэрээдэгин, съезиз представительство нуорма-тын уонна делегаттары талыы бэрээдэгин тустарынан этиилэри баһамнииргэр итиэнкэ олору КК Пленумун көрүүтүгэр киллэрэригэр соруудахтанна.

Ити кэнниттэн «Билигини усулуобуйаларга ССКП национальной политикатын туһунан» дакылааты М. С. ГОРБАЧЕВ огордо.

Балаган ыйын 20 күнүгэр Пленум үлэтин саалаата.

(ССТА).

Соторутааҕыта Субуруускай аатынан совхоз Хатылгытааҕы отделиениетын салайааччылар С. Н. Захаров отчуоттарын аэокотуттан үс киһини «Толон» ферма сөгө котельнайын тууутугар туруорбуттара. Бу күнүгэр уолаттар сөгө тууу ахылаатын түһүрдүлэр. Итигэр системаатын таһыыга совхоз опьттаах рабочайн Михаил Митрофанович Неустроевы анал-тылар.

Синмонка: тутуааччылар (хөгөстан) М. М. Неустроев, А. Ф. Батарин уонна Н. В. Лебедев; М. М. Неустроев.

П. Оконешников фотота.

ДЬОН - НОРУОТ ТУҔА ДИЭН

Соторутааҕыта Одьулуун орто оскуолатын учуутала, «Сага олох» общественная корреспонденда М. Иванова 402 №-дээх Саха сиринсүбү Хотугу территориальной быыбардыыр уокуруктан ССРС народнай депутата К. Е. Ивановы Якутскай куоракка көрсөн хаһыат ааҕааччыларын интэрнэһиргэтээн сөптөөх айыах бөлүрүөскө эппиэттиригэр көрдөстө. Бүгүн ону баһамттиһибит.

—Климент Егорович, ССРС Верховная Советын бастагы сессията бэс ыйын 25 күнүттэн саалаан балтараа ый устата үлэлээтэ. Бу кэмкэ дойду парламеныгар быыбардааччыларын аатыттан тугу туруорсубуккун кылгастык билиһиннэрбэҕиңиз ээ.

—Сессияда быыбардааччыларым интэрэстэрин таарыйар бөлүрүөстөрү дүүүлээһингэ кыттан иһки төгүл тыл эппитим. Бастагы этиибэр республика тыатын сирин социальнай-экономической сайдыыта хаалбытын болбомтобо ылан, манна дойду Правительствотын быһааччы мамтун туруорсубутум. Кырдык, билигин тыабыт сирэ, промышленнай оройуоннарга тэҥнээр буоллаха, элбэи сүүйүтэр. Тыа сирин дьомун үлэлээр, олоор усулуобуйата, хааччылыыта, уопсейинан элэр буоллаха, мөлөх. Холобур, типовой тууулары да ылан көрүөбүт. Тыа сиргэр баһыма 30 бырыһыана, кулуул, библиотека 50 бырыһыана, оскуола, оҕо үчүрүдүөннэлэр 56 бырыһыана эрэ типовой тууулаах. Оттон олоор дьээнэн, аһынан-үөлүнэн хааччылыы мөлөбүн туһунан этэ да барбаккын.

Итинки таһыан бу этиибэр уустук айылган-климатической усулуобуйада олоор дьону социальнай хааччылыыга сөнөһөһүннэрдээх буолуу принцибэ изиллэрин дахаасты сатаабытым. Билэргит курдук, пенсия лээмэйэ дьон дойдунан ханнык регионугар олоороллоруттан түтүлүгө суох биер тэг. Оттон, холобур,

Саха сирин тыыс усулуобуйатыгар олоороччулар күнүсүбү олохторугар дьаһалтарыгар, биллэн турар, элбэх ыраахаттары көрсөлөр, таһаһыан-сабынан, аһылыгынан, электроэнергиянан хааччылыыга элбэх эбии ороскуоту уйуналлар. Онон республика пенсионердарыгар төлөнөр пенсияда оройуон коэффициентин эбии аахтарар таһаһыан да наада дии саныыбын. Бу бөлүрүөс салгыы туруорсулуохтаах. Оттон изиллэһиннэни пенсиянан уонна социальнай хааччылыыны түспөрү угаһытыллыбат дьаһалларын тустарынан ССРС Сокуонун сорох ыстатыналара быһылалтынныт. 1 күнүттэн снлэлэригэр киириэхтээхтэрин этииги билээбит.

Иккис этиибэр партия Киин Комитетын кулуу тустардааҕы Пленумун уураахтарын толоруу бэрээдэгин таһа сирин сайыннарыыга быһааччы дьаһаллары ылыныы тургэтээр наадаһын санааттым. Бистахык ыллаха, государство промышленноска бизрэр капиталнай үтүүлэрин 10 бырыһыанын уонна олохтоох тутуу индустриятын бородууксуйатын (тууу матырыйаалларын) 15 бырыһыанын тыа сиргэр бизрэххэ диэн эттим. Уопсайынан, билигин тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар оройуоннары сайыннарыыга быһааччы комону огорууну угаһытыллыа суохтаах дии саныыбын.

— Быыбардааччыларым, чопчу туруорсууларын, этиилэрини атын ханнык үлэни ылан эрэбин, онуоха туох ситиһин баар буолуох курдуктуй!

—Съезд уонна сессия ытыллар хэмгэр ССРС уонна РСФСР туһааннаах министерстволарыгар уонна ведомстволарыгар элбэх суруктары ыталаатым, сорох бөлүрүөстөрү аһаан миннэн туруорустум. Олорто биер боччумнаахтарынан Саха сирин агропромышленнай комплексыгар кредит лимитин эбэн бизренин туруоруу ээ. Ол быһытынан ССРС Агропромбане соторутааҕыта республикада 8 мөл. сокуобайдаах кредити эбэн бизрээ. Эмчитэр көрдөһүүлэринэн кредитини түмүгэр РСФСР Доруобуйа харыстабылыгар министрствота республика эмтир тэрилтэлэригэр 5 комплект ультразвуковой «Лучок» аппараты бизрэр буолла. Манна сэргэ А. В. Белкина кытта Якутскай-Турапчы-Ытык Куол автогассатыгар уонна онтон салгыы суолу арамүөннээһингэ уонна көрүүгэ-харайыыга үп туруорса сылдьабыт. Быйыл ити суолу 80 километрга диэн түспөрөн огоруута бистэх үп көрүлүнэ. Билигин убу-харчыны туруорсуу олус уустугун билээбит. Ити даһаны элбэх көрсөтүлүнэн ситиһиннэ.

—Эн ССРС народнай депутата А. С. Борисов, уонна М. М. Яковлев кытта Саха сиргэр ядернай дэлби тэптэриилэри тохтотор туһунан туруорсаргытын истибит. Онон ханнык эмэ улалыйым баар дуо!

—Бу бөлүрүөскө ССРС Верховная Советын председателин солбуйааччы таб. Белоусов мин депутатскай ыйытыллар ыппыт эппитин астыммытым. Онон киһи Саха сирин территориятыгар 1973 снлтан 1987 снлга диэри небэ уонна таһы хостөөһүнү тургэтээр уонна научнай сыалынан 12 тогул промышленнай ядернай дэлби тэптэрини онгоһуллубутун туһунан суруйар. ССРС Доруобуйа харыстабылыгар министрствотын уонна Госкомгидромет огорбут экспертизалара научнай чинчийилэр сөптөөхтүк ытыллыбыттарын, радиация турута нуорматтан үрдүкү суоһун бигэрэтээр диэн эппит. Дьингэр буоллаһына, мин ыйытыым арыый атын этэ. Ити дэлби тэптэриилэргэ хас биердиэлэр заһан, хаһа онгоһуллубуттарын, ирбэт тогул усулуобуйатыгар бу тула-лыыр эйгэсэ куттала суобун ханнык научнай тэрлээтэ туохха олобуран дахаастабытын, билигин радиация туругун ким истээн көрөрүн уонна бу хайысханан туох былааннар баалларын ыйыппытым.

Онон ССРС Верховная Советын буолаары турар иккис сессиятыгар бу бөлүрүөскө өссө төгүл ыйытын огоруом.

—Союз Советын былаан-ныыр-бюджетнай бастаһааннай комиссиятыгар чилиэннэни таһыллыбын истибиллэ. Бу комиссияда үлэбин саалаатабын дии!

—Саалаан. Уреты эппиттээх үлэ. Билингиттэн элбэи кутталар. Билэргит курдук, билигин комиссия үлэтин сүрүн хайыскаһа—дойду финансынай баһаанынатын изилдирдигэр источниктары

көрдөөһүн, норуот таһаайыстыбатын саалаарын сайыннарыыга үл-харчы таһаастаахтык ороскуоттарын хааччыы. Манна 48-сылбыт. Ол иһигэр 9 киһи ротационнаахха дьэри иһки снл болдьоххо үлэбигиттэн босхолонубут. Мин оннобар «Север» агропромышленнай комбинат генеральной директорынан партия Намнааҕы райкомун урукку бастагы секретара С. А. Филиппов таһыллыбытын истибит буолуохтаахпыт.

—Бэһээҥи РСФСР, Саха АССР народнай депутаттарын быыбарын туһунан Сокуоннар бырайыактара таһыста. Манна туох саалааххын!

—Мин санаабар, ССРС народнай депутаттарыт быыбарын кэнниттэн кирибит сорох этиилэр учуоттамматахтар. Ол түмүгэр сорох Союзнай республикаларга, ол иһигэр РСФСР, народнай депутаттары общественнай тэрлэлэр эмэ талар буоллурар быһыылаах. Мин санаабар, депутаты быыбардыыр уокуругунан норуот бэйэтэ таһаастаах. Сорох республикаларга быыбар иннинсүбү уокуруктааҕы муньахтары ытарга былааннаһыларын эмэ ахсарбатым. Ааспыт быыбар манна муньахтара дьонно очо үчүтэи суох өйдөбүлү хаалларбыта.

—«Сага олох» хаһыат көпгө Чуралчы оройуонун быыбардааччыларыгар аадырыстаан түгү этин этэй!

—Уокуруктар 26 оройуон кириэр. Онон сессия кэнниттэн дойдубар илэ сылдьыбыт бэрт кылга кэмэр үгүс быыбардааччыларын кытта кыһан көрсүбүтүм. Ону Чуралчы быыбардааччылар бааһахтара суоҕу өйдөхтэрэ диэн эрэбин. Чуралчы дьонуттан кириэр этиилэр олоххо киллэрэр туһунан кылаалары бэритын огоруом диэн эрэбинэрэбин уонна киһилэргэ бары үтүөкү баһарабын.

Тэрээһин быһаарда

Оройуонка туорахтаах културалар хомуурдара бу изиллэнэн түмүктэннэ. Ыһылаах 2759 гектартан 2319-һа хомулуна, ааловойунан 4175,8 тонна, гектартан ортоһунан 17,9 центнер үүнүү ылылынна. Ити былааннамматтааҕар 7,9 центнеринэн үрдүк.

Ордук үчүгэй көрдөрүүнү Карл Маркс аатынан совхоз ситистэ. Манна гектартан 22-ли центнер үүнүү хомулуна. Бу—отурунэн оройуонка ылыллыбатах көрдөрүү. Саамы кизг—635 гектар—ыһылаах Субуруускай аатынан совхоз гектартан 18,1 центнери ылла.

Ол эрэри ыһагы курдук кылгас хампаанньаны сыһан-сөһөн бүтэрбит совхозтарга бизтэх улаан бизрээ, үүнүү мөлөх. Холобур, «Мугудай» совхоз баһыналарыгар бурдук билигин даһаны куөх турар. Онон үлэ снэрэ суох тардылынна. «Чурапчы» совхоз 90 гектарын хойутаан ылан, ону таһынан 40 гектарга оасиог диэн хара куоластаах сыыс от баттаан, уопсайа 250 гектар ыһылаабыттан 130 гектара куөхтүү хомулуна.

Е. КОЯКИНА.

Сүрүн үлэ таһынан

Оройуон тнэйэр-таһар үлэлэрин киһиниэр үлэһэниэ 50-ча шофердаах, Билингиттэ 30 автомашина сүүрэр.

Шофердар сүрүн үлэлэрин таһынан хомуур билдэһинтээх күннэригэр совхозтар баһыналарыгар үлэлэттилэр. Бэһээҥиттэн Мындаһаайыттан оройуон киһиниэр хаппыста таһылытыгар үлэлээн эрэллэр. Манна бэйэлэрин изиллэрин чаһы баһылаабыт шофердар Л. Д. Максимов, В. П. Днодоров, С. Д. Попов уо. д. а. үлэллэллэр. В. КОЛЕСОВ.

♦ **Партийнай олох: отчуоттар, быыбардар** ♦**ИТЭБЭСТЭРГЭ ЧОПЧУ ТОХТООБОККО**

ССКП райкомун бюротунан бигэрэтидигбит «Доруобуйа—2000» программаны толоруу бэрээдэгинин оройуоннаабын киин баһына коллективэ кэлин үлэни баһачча ыһа сатаата. Баһына коллективэ дьэ-уот, материальной база өртүнэн хааччылдыта төһө да билигин кордобулга ыраабынан эппиэттэбэтэбин иһин, сорох эргэ объектары өрөмүөннээһингиз, сэрэхсэтингиз туһааннаах салаааччылар элбэх сырларын бигэрдилэр. Эмтир-сэрэтэр үлэбэр сорох үчүгэй холобурдар эмиз бааллар. Ити барыта, биллэн турар, дьон доруобуу-батыгар дьиннээх кыһамны бэлэтигэ. Оройуон эмиттэрэ республикагаабын куоталаһыга былырын үһүс, ити иннинээһи сыл инкис мистэстэммиктэрэ дабын элбэти ээр. Биллэн турар, итэбэс-быһаас, кыһаан быһаарыллыбаанча турар болпуруос билигин да элбэх. Олору быһаарыыга бу улахан коллектив коммунистарын иккэнэһа сүктэн орооллаах.

Оройуоннаабы киин баһынаабы маһнайгы сүһүөх партийнай тэриэтэ үчүөтүгэр 14 коммунист турар. Кинилэр бэйэлэрин учаастактарыгар баһылыр-көһүлүүр ороолара кырата суох, бииргэ үлэлиир табаарыстарын ортоүгэр үгүстэр специалист да, киһи да быһытынан аагартыгынан туһаналлар. Коллектив үлэтигэр-хамнаһыгар, олоһор-дьаһагар маһдык активнайдык ороһор коммунистардан ордук чорботок А. И. Пермякову, Л. В. Ермолаеваны, Н. Л. Васильевы уо. д. а. ааттыаха сөп.

Ол тыһан баран партийнай тэриэтэ үлэтигэр боччумнаах итэбэстэр бааллара харааха туту-бырабыллар. Партийнай тэриэтэ түмүүллэх, коллектив олоһор сабыдыала улахан дьэн этэр кыах билигин суох. Бу туһунан партийнай тэриэтэ соторутаабыта буолан ааспыт отчуоттуур-быыбардыр муньаар коммунистар саамай сөпкө билинилэр.

Партийнай тэриэтэ биир

сыллаах үлэтин отчуотун секретары В. И. Грачев туруорда. Онно сыл устата ытыллыбыт үлэ сорох өртө баһачча ырытыла сатаата. Ол эрэри, билигин кордобулунан сыаналыы буоллааха, үлэ хайа да өртүнэн дьирэһик анализтамма, баар итэбэстэргэ тохтоон киһини астыннарар түмүктэр да үчүгэй аҕайдак отчуотулааха хаалпылар. Партийнай-тэрийэр, идеологической үлэ болпуруостарын ырытыы, онно баар итэбэстэри интэ-тонгон кордоруу кыалдыбата диэххэ сөп. Биир үксүн ол да иһин дакылааты тула кэспэти дабын производственной болпуруостарга хайысхаланна.

Дьингэр, партийнай-тэрийэр үлэ сорох болпуруостарын интэ-тонгон ырытыаха сөп этэ. Холобур, коммунистар уопсай кэспэтилэригэр, дүүллэһинилэригэр туруон салтаах болпуруостар партийнай тэриэтэ ый ахсын ытыллыаха муньаахтарыгар хайдах туруорулларый, муньаахтар уопсайынан дабын төһө бэ-

лэһинээх ытыллыларый? Манна муньаах ыйга биирдэ ытыллыахаабын туһунан ССКП Устаабын кордобулэ түтүһүлүбэтин ахтар каада. Отчуотка этилибиктиһэн, партийнай тэриэтэ сыл устата тобус эрэ төгүл муньаахтаабыт. Олорго дабын политической ис хоһоонноох, эттээх-синнээх болпуруостар коруллубэттэр. Отчуотка уураахтар туолууларын туһунан эмиз анаан-мнээһи этилибиктиһэн хаалла. Манна тохтоон итэбэһи-быһаһы чопчу ыйыах баар. Туолуу контуруога ыйа-тарбата, арааһа, муньаабы бэлэмнээһингиз сөптөөх суолта бэрэлибэтигэр эбит. Боротуоллартан кордоххо, коммунистар сорох болпуруостары дүүллэһингиз активнайдар. Ол тыһан баран ити түмүктүнэн туһааннаах киһини чопчу сородуһтумуруураах үксүгэр кыһаан отчуотулааха хаалар. Оттон уопсай тыһынан суруллубут, киһи да чопчу эбээһинээстэбэт уурааһы контуруолта тутар, биллэн турар, кыалдыбат. Дьингэр, бу оройуоннаабы

киин баһына партийнай тэриэтэтигэр эрэ сыһааннаах итэбэс буолбатах, атыттарга эмиз кэспэтилэр.

Сыл ыһаарынай муньаабыр специалистар, партията суох өкүлэ кыттыыта хааччыллыбата, бийиги сөһөөбитыгар, улахан көтүтүү. Биир сыллаах үлэ отчуотун коммунистар, уруккулүү, бэйэлэрэ эрэ дүүллэспиттэрэ олус түтүк.

Отчуоттуур кэмгэ партийнай тэриэтэ общественнай тэриэтэлэр үлэлэрин сүрүн-нээһингиз болломтону ситэ уурбатабын дакылааты дүүллэһингиз кыттан тыл эппит М. И. Ермолова уонна Л. В. Ермолаев критика-лаатылар. Кинилэр профком дабын, дьахтар комитета дабын, народнай контуруол группата дабын көрөнмэ суох үлэлэтиллэр дьэн эттилэр. Оттон Н. Л. Васильев үлэ-хамнаһа көстөр итэбэстэргэ эбээспэт буолууну күүбүрдэр наадатын ыйан турар, манна алын бэлэти, истэһи хайытыттын туһаннааха дьэнэ.

Маһнайгы сүһүөх партий-

най тэриэтэ секретарынан Л. М. Григорьеве, секретары солбуйааччынан А. И. Пермяков таһыныаһалар.

С. ПОПОВ.

♦ **Юнкор муһнууга Умнуохпут суоба**

Бийиги, «Ритм» үлэ-синьнааг лаабыр оҕолоро, сөһөн киһи сезон устата «Мугудай» совхоз төлөбүрү отделеһиетыгар көтөхтүк үлэлэтибит.

Лаабырбыт начальнигынан Чурапчы орто оскуолатын военрука С. С. Алексеев, кытэһчиллэринэн Т. Д. Коркина, Л. Б. Алексеева үлэлэтиллэр. 5 км усталаах куруону тутар былааммытын 1 км аһардыбыт. Лаабырга барыта 25 оҕо сырытта. 3 биригээдэнэн хайдыһан, киһи ардыгытыгар куоталаһан, өрө көтөбүлүүллээхтик үлэлэтибит. Иппэн кэммитин наһаа интэриһинэйдиһ былааммаан дуоһуйа, астына аһардыбыт. Элбэх дьаһаллары ыһытыбыт. Куламмасовой сектордэриһан үлэлэтибит Люба Варламова, Вова Гурьев үчүгэй тэрийэр талааннаахтарын кордордүлэр. Кинилэр инициативаларынан араас төһөбү бичээрдэри тэрийдибит. Ол курдук, «Королевская түүн», «Вальс бизээрэ», «Нептун күнэ», «Бантик күнэ», төрөлбүт күннэри ыһын, о. д. а. дьаһаллар наһаа интэриһинэйдиһ аастылар.

Биир умнуолубат түтэһинэн «Мугудай» совхоз 4 лаабырдарык слета буолбута: «Юность» (суоһу көрөр), «Строитель» (күрөө тутар), «Кустик» (киргиничэ үктүүр) уонна бийиги «Ритм» лаабырдар кытынныбыт. Якутскайтан «Сайсары» үлэ-синьнааг лаабыра кэлэн кыттыны ылбыта аһа көбү тарта. Волейболга, кэлэһи атлетика көрүһүннэргэр күрэхтэспипит. «Көрсүһүү бизээрэ» миппылпыт. Бэйэ-бэйэбитин кытта билистибит, сааа дөбөттөрдөһүбүт.

Төлөйдөөбү агитбригада састабыгар киирэн, хас да фермаларга, үлэ коллективтарыгар концерт кордордүбүт. Лаабырга сылдыбыт, сыһыаммыт кэрэ сайыммытын хоһон да умнуохпут суоба.

Маша КРИВОШАПИКИНА.

Проблемалар уонна санаалар**Талааннар тахсалларын туһугар**

«Сибирь суруйааччылар» дьэн Иркутскай куоракка бэчээттэнэр справочникка «Саха сирин суруйааччылар» дьэн сааһаа билигин—Егороз Гагарин, Иваноч уонна Башарин, Виктор Ильич ааттара ахтыллыбыт киһини үөрдэр итэһинэ долгутар.

Билин отутус сыллардаабы эдэр поэттар ахсааннарыгар киирсэр. Киһи «Охсуһуубут уоттар» уонна «Сааскы саһааһа» дьэн киһи халык хоһоон киһигэлэрин таһааргарыта. Поэт оччотообу айымньыларыгар төрөөбүт дойдуга таппал, айылдыны хоһуйуу уонна кыһас охсуһуу сүрүн теманан буолбуттара. Айар үлэтин саамай үгэһигэр сырдытаһына киһини репрессиялар хара дьыйдаах тутуурдара-хабырдарга эмиз түмүбүтара. Хара баһырга түбэлэн уһунуох хааһыга сылгыта, онон айар үлэти кэһтибэти. Киһи ССРС Суруйааччыларын союһун чилиһэ буолбут курдук, ол өссө чуолкайдана илин.

Оттон Виктор Башарин саха састааһыларыгар биллэр тусла талаан этэ. Киһи көр-нар тыллаах, сыгыны юмордаах, олус бэлэһилэй дөбөр буолара. Бэһиэти билиһилээх. Суруйааччылар союһунан чилиһэ буолбут курдук, ол өссө чуолкайдана илин.

Билигин Саха сиригэр 56 суруйааччы баар, ол иһинтэн 41-рэ пенсионердар бочуоттаах сыһыалаһыта тахсаары сылдыааччылар

эмиз бааллар. Онон суруйааччылар састаалтара кыһыда. Билигин 6-7 киһи чилиһэтигэр киирээри сөһө-быһыанналарын союһа-киһилэри сыһыараллар. Олор истэригэр бийиги биир дойдулаахпыт Саман Түмэт—С. А. Попов, Эдуард Соколов (Сунтаар), В. Кеймаһинов—Баргачаан (Томпо, эбээн поэт), Саргылана Гольдерева (Амма) уо. д. а. Ити дьоннорбут хастыи да кинигэлээхтэр, 40-ча саастаахтар, өссө сорохторо таһыстылар. Билигин республика үрдүнэн хастыи да кинигэлээх 30-40 суруйар дьон бааллар, эмиз саһаардылар.

Чилиһэтигэр киири олус ыарахан. Сааа киһи түөрт сүһүөхтээн коруллэр. Бес-таан Саха сирин Суруйааччыларын союһун бырабылыанньагыгар, онтон уопсай муньаах дүүлүгэр турар. Ол ханниттан РСФСР-га тийэн коруллэр, тиһэ-бэр, ССРС Суруйааччыларын союһугар бигэрэтиллэхтээх. Итин кыһаан аастаттар. Холобур, бийыл Василий Дедюкин, Николай Далконов соһурууттан дьаһаллара аһаастаһан кэллэ. Сааа чилиһэтигэр киирээччилэр үксүгэр тылбаас-тара табыллыбат. Онон үгүс талааннаах дьон чилиһэ буолбаанча хаалаллар.

Аһаах саллаһыта Саха сирин Суруйааччыларын союһа М. Горькай аатынан литературнай институтка аһаан-мнээһи тылбаас үөрэбэр элбэх эдэр илчэти ыһылыта. Олортон сорохторо бүтэрэн кэллэ-бүтэрэ. Ол эрэри сорохтор бааллар-суоһага биллэ-бүт, тылбаас өһөрөр сүрэхтэра дабын иһили-бүт, билигин бийиһэ сипит-хоппут поэт Инокентий Левиһ баар. Киһи саһа-һыда. Чилиһэтигэр киирээ-гэ өссө дабын быһаарына илчэ быһылаах. Айым-

ньытын тылбаастатарыгар саамай кырата 3—4 чилиһэтигэр киирээригэр биир оччо сыл быраһаа. Аһаа Саха сиригэр ыһылаһа-бына дабын, соһуруу уочарааха хас дабын сыл ыһылаа. Оччосуна бу киһибит хас саһаагыгар чилиһэн буоларый? Онон айымньыны бэчээкхэ таһыста да, туту тылбаастаһааха каада.

Оскуолалартан сааа талааннар олох үгүмэттэр. Сахалыы литератураны умсугуйан аһаар оҕо аһаана сыл ахсын аһыһаан иһэр. Ангардас Якутскайга сахалыы билбэт 40-ча тыһыанча оҕо баар. Хоту оройуоннар үксүлэрэ сахалыы бэлэһиэ суруллубаттар. Сааа дьахталлара оҕолорун «культура» интэһиттэрэ аастыран, төрөөхтэригэр нууччалыы таһааллар. Оҕо садтарыгар эмиз нууччалыы үөрэтэллэр. Онон оскуолааҥа киириһи-гэр сахалыы тылга интэ-риһэ сүтэр. Культурада үөрэтиһэ кэлтэһэй өйдө-бүл ити курдук саһаланар. Оскуолаларга сааа тыла уонна литература туо-мугар эрэ үөрэттиллэр.

Омуктар кыһааһытан, улаханньтан тутулуга суох бары тэн бырааһтаахтар. Бары литературалаахтар, искусствалаахтар. Москва куорат 2200 суруйааччы баар. Ол иһинтэн 1200-дэ аһаар, 1000-та араас омук предствителлэрэ, нуучча-та аһаах. Сахалар суруйааччыбыт аһаан-мнээһи РСФСР-га үһүс мистэбэ сылдыабыт дабын, иһааки кэспитбит кэмчэ. Оҕо төрөөбүт тыһын, литература-тын таһыһыгар оскуола төрөлбүт саһааһаллара улаахан. Үөрэнээччилэртэн ыйытан кордоххо, прозаическай айымньылары эрэ сөбүлүүллэрин туһунан этээчиллэр. Ити киһини хомотор, культура намы-

һаһын бэлэтигэр. Оттон литература жанрдары: ырыа, хоһоон, поэма, баллада, кэспээн, сөһөн, роман, үгэ, трагедия, комедия үмүүү-гэ хаалпылар. Литература-га көйгө жанр дьэн суох. Улуу Чехов сааһын тухары кыра кээһиһээх кэспээн-нэри суруйбута. Билигин—аан дойду билиһэр улуу суруйааччыта.

Билигин атын дойдуларга оҕолор оскуолааҥа үөрэмнээххэ эрэ дьинэлэригэр ийэ уонна аһа иһитиллэринэн-үөрэтиһиллэригэр бийааччы үрдүк үөрэххэ киирэллэрин туһунан хайыһа-тар суруйаллар. Ити бийиһээ тоһо кыаллыбат буолуодай? Барт дабын дьин-бэ үөрэтэллэлэр, оҕо улахан иһитини төрөлбүт бизиһэн сөп. Наар оскуолааҥа сэлэһинээһин тутуа. Онон дьин кэргэһигэр оҕону ийиһээ хаһааһытааһа дабын үрдүк ирдэһил туруорулуохтаах. Иһиниһэр-гэ оҕо төрөөбүт тыһын үчүгэйдик билэр буолуу-тутар сүрүн болломтону уурулуохтаах.

Оскуолаларга сааа тыһын учуугаллара дьобурдаах оҕолору түмэн литературнай куруһуоктары тэрийэн үлэлэтиллэр, айымньыларын киһиһик ырытыһа үөрэнэллэрэ каада. Кинилэр айар ыччат оройуоннаабы түмүстүн кытта аһаа сибээстээхтик үлэллэх түс-таахтар. Үгүстүк суба-ама, ыйыһ-нэрдэн ыһаллэра ту-һаанах буолуода.

Оҕону эстетическай иһи-ти, литературада, искусствода үһүйүү—барыбыт эбээһинээ. Бийиги оройуонтан килиһиһи сыһаарга аһааһа, эргиз, культура аһааһагар оҕолор үөрэ-нэ барыһаара суоһун тэгэ. Ити оҕо талаанын, олоһо суоһун булуһагыгар бол-ломтону уурбаллыт түмүгэ. Оскуола үлэтин уларыта тутууһан сибээстээн төрөл-бүт оҕону иһитигэр, киһи талаанын сайыһаарыһа улахан болломтону уу-руохтаах.

Алексей БРОДНИКОВ, суруйааччы.

Аренда аатын түһэрэллэр

«Чурапчы» совхоз Армылаахтааһы отделеһиетыгар арендатор А. Р. Бурнашев сайын ортоһуттан аһааһа-рын күһүгэ иккитэ аһа-туох барсы киллэрэрин дьинбэржиллэр. Аһааһа ыйыттан оторго тахсыбыт аһааһа да, намы үрдэ-тиһээһэр наһаа таа. 17 ыһаһын уолларан субен суоһу бостуукарыгар тут-тарда, 17 аһаһын Петр Демьянов арендатыгар уурааһа.

Бурнашев былырынн Сымалааһаа олорон аһаа-тарыһ эмиз күһүгэ иккитэ наһаа сайылааһыта.

Отделеһи саһалтата, сельсовет үлэһи контуруо-лааһ, дьаһал ыйан буруй-даахтары талаһуһа тар-дан иһаалэрэ буоллар наһаа быһыһаллар тахса суох этилэр.

Г. ДАГДАНЧА, үлэ, сэрин ветерана.

Бийиһээх эппиэттиһиллэр

Хаһаат бу дьыл аһа-рдаа ыйын 19 күнүгээһи күһмэһигэр В. Лытин «Көрүһүөх-хараһааха каа-да» дьэн сурута бэчээттэ-мизэ. Ол сүһиһуһан Чурап-чы сельскай Советын исполкомун секретара таб. Т. П. КАРПОВАНЫ кытта сибээстэһэ сырдытыбыт. Онуоха киһи маһнык эппиэттээһи:

«Бу дьыл маһ ыйын 29 күнүгэр сельсовет исполкомун 63 №-дээх быһа-рыһыһан оройуон киһи-гэр баар 6 ыһааһыһаны бэрээдэктээһини коруллу-бүтэ. Онно Дозордохуу аһааһын үрдүнээһи уонна буоһуна таһынааһы ыһа-быһааларга, сэлэһинээ улааһан, кэһээһи иһитинээ сибээстээн, киһини коһуу-ну бобуу коруллүбүтэ. От-тон Братскай ыһааһыһаа оройуон эһономикатын уонна культуратын сайы-нарыһаа түөлөрдээх, оро-

йуон иһаһинээ сэлэһинээ бочуоттаах гражданнын көмөргө быһаарыллыбыта. Ити пуути киһи аһааһа-рыгар тарһамма. Ньидьли, Отохтооһ, Мурун-Тымпы-йа ыһааһыһалара аһаа-һыһан билиһинилиһтэрэ. Кылабыһаһалар истэрини ыһаастык тутууга, эргир-дэри корууга-хараһыһаа олбүтээһэр иһаһаах тутуахтар, киһилэр бы-тымпыһаны, бааһыһаны, араас бобу-сыһы быраһапаттара каада.

Отохтооһ уонна Мурун-Тымпыйа ыһааһыһалара хаптаһыһыһан курууһини-лэр, оттон Дозордохуу аһааһын иһаа хаптаһыһы-һан быһааһыта. Кыла-быһаһалары коруу-истини, бэрээдэктээһини, куруу-лэри оноруу дьэ-уот уон-на коһууһааһынаа хаһа-уонна культуратын сайы-нарыһаа түөлөрдээх, оро-

«Миндагаайи» совхоз 1983 сыллаахха тэриллээбиттэн сирин тэрдүүтүн тулсарыны сыллата былааннаахтык ыһыттын 1278 гектарыны урукку «Якутмелиоподстрой» ПМК-та уонна «Сельхозхимия» оҕорбуттара, Билигин совхоз 2312 гектар сиргэ албэх сыллаах от ыһыллыбыт кулутурнай ходуһаһаах. Ити иһиттэн 300 гектара—семенной участка. Манаа 1985 сылтан от сизмэттин хомуйар анааһат эвеһо үлэллэр. Бастакы сыл 8 тоннаны, кэллин сылларга 30—31 тоннаны хомуйбута, оттон быһыл 36 тонна волоснец сибирский, пырей ползучий оттор сизмэлэрин ыппа.

Звено 8 кирилээх. Мөнгөнэй, соахоз тэрилхинигэр, синлэһинэн дьарыкталлыта. От сизмэтин хомуйарга онгон кэлин идэтийбитэ. От эмэтин хомуйары таһына быйыл 500 тонна оту бэлэмнээтэ. Звено бэйэтин дьиннээх үлэтинэн, технологиятынан, үлэбэ сыһыанынан, сөнгө произаодственной усулуобуйага тирээн сөнгөттан-сөнгө сүүрээниэрэ киллэрдэ, наука уонна биридиэлээн ученайдар этиилэрин олохох киллэрингэ, ону таһынан билигин туттулла сылдьар сорох сүбэлээһиннэр букатын сыһа хайысхалаахтарын төрдүттэн тупсарыыга үлэлээтэ. Омоһо көрдөххө, туох да сөнгө кирибэтэх курдукун иһин диригиник толкуйдаан көрдөххө, бийиги, специалистар, ученайдар дэбаны билбэтэх өрүттэрбит тахсыа курдуктар. Манна дэбана эттэххэ, элбэх сыллаах оту ыһыыга омсолоох сөбүс өйдөбүл баара: элбэх сыллаах оту ыһыыга кини бастаан кини сылыгар сыһыска, эрбиһингэ кыайтарар диилэ. Оттон Д. М. Нова звеноту үлэтин көрүүбүг.

Икки цикллаах сири тагастааһын ньыматынан 7-8 төгүл үлэлзэн, майгнайгы сылыгар олох ыраас оту ылары ситиспитэ. Кистэлэнэ туох да суох. Холобурдаан эттэхэ, сайынын, күһүнүн оноруохтаах сириг икки төгүлзэн ыарахан дисканан уһаты-туора барар. Ол кэнниттэн 12—15 см дириг-нээхтик хорутар. Манан майгнайгы цикл бүтэр. Иккитээн саас иккитэ-үстэ-луцциеньыар, кыайтарбатах сирдэрэн ыарахан дисканан көмөлөһөр, ол кэнниттэн тараабынан жириэстии ыһтар, сириг дэхсилииргэ туора массына арааматын састорор, икки эрээттэн буоллабына өссө

Нөөс куулламмыг сизмэйн сарай үрдүгэр днэри дээр-
рыстаан хэбнэр, сизмэ 12-
13 бырыһыана куурдаһына
сыттыбат, бускуйбат. Тепло-
генератор үрдэринитнэн
сизмэзэ хорюончуканы ута-
ры бэйэтэ термическэй дэ-
һыы оноруулар. Онон 60-
70 кыраады итин салгыны-
нан үрдэрин түмүгэр от
сизмэтин хорюончуката ы-
рыттан быһаһанара дөхөс-
гунан 20-ча тонната атыы-
ланна. Кын итэргэһиргини-
гэр баар, ыраат Ууур, Муо-
ма курдук сирдэргэн кэлэн
атыһаланан барбытара.
Манна дэһэн этэххэ,
төттөрүтүн, бэйэбит оро-
йоммут таһаайыстыбалара
от сизмэтин ыларга тиз-
тэйбэтэр эбээт.

Бийиги санаабыгыгар, уч-
найдар даһаны бигэргэтэл-
лэринэн, сийлэргэтэххэ өн-

Бийиги санаабыгыг, үч-
найдар даганы бигэргэтэл-
лэринэн, сүлдиргэхтээх ача

раын ситийэр, итэжээл-
тэн ГВР-6 кыраабилынан
суббуулаган баран, рулон-
нуур пресс-подборщицы-
нан, СПТ-60 агрегатынан
хомуйгарах, барытын биир
күрөөбэ хиллэрэр.

Энгийнхтэн сабалаан
комбайн хэнхитэн тут
КПКУ-75 эбэтэр КСК-100
ытан, бородуухуйны
массынаба түхэрэн мхай-
повскай оту бэлэмнэххэ

Отгон СПТ-60 агрегатынан үдэлээтэхээ өссө үрдүк нөрдөрүүнү ситиһэххэ сөл. Маны Номугууэзэи опытной-производственной халлааыстыба механизаторе Ф. Ф. Иванов сыллата үлэ-тэ нөрдөрөр. Ол тынан барап ити оту мэкинэлэирэ, бөүсүһү хомуйара элбэх, сүһүгэ сытарга хор, атырдыахха кэлэн биэрбэт, бйраах ходуһаһа манньык

Бастын опыт аадырына

ОТ ЫҢЫТА КЭСКИЛЛЭЭХ

үчүгэй. Бу кзиниттэн каток
таен баран дыз от сизмэтти
ыһар. СЗТ-3,6 селлканэ
семяпроводтарын үстүтэ
лоон баран бункертан алла
раа ички өртүч целлофа
нынан эбэтэр бирниһэн ма
тырыйаалынан тыал ыспа
гына бүрүйдүлээ.

От сизмэтин арааран хомуйууну, ол эбэтэр жатканын ЖВН-6 субуулаан баран ийхи-ус хонугунаа подбощигынаа сизмэти хомуйууну үчөнөйдэр ордорон туран субэпикентрлэр. Оттон биһиги санаабытыгар, ийхистээн ыраастааһыныска табыгана суох уонна тахсыыта 40—50 бырыһыантан үрдээбэт. Мөннүк тахсыылаах сизмэ эмиз да сеп курдугун специалисттар чингэтэллэр. Оттон Д. М. Нова от сизмэтин комбайнынаа быһаччы хомуйутар. Комбайн регулировката уустуга суох. Вентилятор сабыллар. Ханнык бабарар от сизмэти майнагы хомуурга 19—22 бырыһыан сиккэтээ буолар. Маны аналлаах площадьтаа ТГ-75 теплогенераторынан, сиккэтээн көрөн, 60—90 мүнүүтэ устата 60—70 кыраадыстаах итин салгынынан үрдэриллэр. Итин кэнниттэн 30-ча мүнүүтэ тымныы салгынынан үрдэрэн сойутуллар. Площадьтаан сүөккэн баран 1,5 чөөс курдук сытыаран өссө төгүл сойутуллар. Дьэ ол кэнниттэн куулга кутуллар. Рекомендация быһыытынан кууллаах от сизмэтин төүрүтэрэ эрэстэ үрдүктээх уурулуохтаах. Биэстини-алтаһыны хоно-хоно кууллар эрэстэринэн эргитиллэн бэриил сиккэтээтүр. Оттон Д. М.

танна. Сизмэ тахсыыгын күүһэ ортотунан бу сылларга 91—97 бырыһыанга таҥнаста, ол эбэтэр 100 устуука сизмэттэн 90-тан тахса та үүнүүнү бизэрэрин ситиһтибит. Сибирь күкээриһэ (волоснец сибирский) бу сылларга гектартан ортотунан 20-30 центнер үүнүүнү бизэрдэ, курааны, тымныыны, сылгы кыһынны ханыытын, сүөһү тэлсинтин тулуйумтуо. Саха сирин бары мүннуктарыгар үүнүүн сөп. Үчүгэй уоктаах почвага ойодос умнастарга 40—50—60 устуукага тиниэр. Омон өлгөм үүнүүнү—гектартан 50—60 центнери — хонууйуохха сөп.

Совхоз авспыт сылга 6609 тонна оту хонуйбут буоллагына, 3190 тоннатын албэх сыллаах от биэрдэ. Быйыл 7033 тонна от соро-туопкаламмыт буоллагына, 3200 тонната—албэх сыллаах от. Культурнай хoduheдa оттоохун технологикатын хайдах базарар тупсарыахха сеп. 30—40 эр хонукка оттоохун сурун төрөгүтүн буолар. Совхоз сыллаагы булаанын атырдаах быйыл 20 күнүгэр төлөрбүтэ. Билиги санаабытыгар, СПТ-60 агрегатынан оту кэбиник соччо үчүгэй суох. Ол курдук, оту олох макиичэлээн кэбинэр, тийинигэ саас-сөйүнөн арагаланан хаалыах курдук, наһаа хор, кыһыллалтыа буолар.

Соьхоз воспит сылга 27 тонна от сизмэтин 243 тыһ. солк. атыылаан, 124 тыһ. солк. ыраас барсы киллэрбитэ. Быылгыт сылга 90 тонна от сизмэтин атыылдахтаахпыт. Билигин туру-

(пырей ползучий) саамай өлгөмнүк үүнэр сыыс оту-
нам абырлалар. Оттон хайаа-
йыстыбаннай намыман ок-
ко анаан ыһарга бу от үү-
нэр тодоостоох сирдэринэн
бырбыллыбыт бааһына
сирдэрт, ототер. Балары
төрдүтэн тупсаран баран,
сиглиргэхтээх ача нэмэтин
ыһар нэада. Саамай ыста-
быллаах, чинг от буоллара
дид.

Амма уута ылар 40 гектардаах сиригэр Дуода-бааччыга 1984 сыллаахха Сибирь күкээринэ ыһыллыбыта. Бастагы 2-3 сылыгар ыһыллаах отун биэрэн баран, төрдүс сылыттан былырын-бийыл кылына суох сыппар (костер безостый) отунан, олох ыһыллыбыт от күрдүк, үчүгэй үүнүүнү биэрэ. Онон, биһиги санаабытыгар, сорох тодоостоох уу халыйар хоотоол сирдэргэ иккистээн ыһыы маддаа суох. Байата олохтоох отун сыматта үүнэн тасхара дакаастанна.

Хангын багсарар хөдүл-
ны уончалыы сыл буола-
буола тулсарар наада. Ум-
настах өттөр үүнүүлэрин
кэннитэн сир араката дөд-
даймытынан үксүгэр сэбир-
дэх өттөр үүнэр буолан
хаалаллар. Онон сөл буола-
буола хайдах да сир төр-
дүтүн тулсары улаа-
тыллыахтаах.

Д. М. Ноев заагата от
сэмэстэн хомуйан барам,
кэннхтэн ЖВН-6 жогжонан
отун озууатарар, жаткатын
тугэх листэрхи байһор ап-
парат устатын тухеры
млатгаан жобинһор, олсуллу-
бигь от суукка ийнхэн куу-

сөл, төхөөрөх үлэ процесс-
тара судургутуйалларыг
санаан избинниг. Игинзи эл-
бэх сыллаах от сэмэнтит
тэн хомуллабут огу солмо,
агардас клетчатка эрэ
хаалла дин санааныг сүх
буолуог, Михайловский от
ингээлээдин билэит.

Билгийн даганы респуб-
лика үгүс оройуоннара
уонна сохостотара сүөһү
аһылыгын былазын толор-
боппут, сыллаах ээстехи-
ческой муорманан общест-
венная сүөһү аһылыгын
хааччыбайпыт. Агарда
ходуһа биэриниттэн, дыл-
тан тутулуктан илэбиит.
Сүөһү бордүүксүөтүн
биэринтин улазыннарарыга
элбэх сыллаах отунан ды-
рыштанан үлэнирбит на-
да буолла. Билгил санаа-
быгыар, бу кыһалбаттан
тахсыс биэр суола.

Культурнай хөдүүлэе мин-
рия өссө биэр хамсааһыны
огордо. Өскөтө Сахабыт
сиритэр хаар түһүөр диэри
оттоон-мастаан изэбит буол-
лахпыттан, билигин оттоо-
һун хамлааныытын 30-40
хомук устата ыһып бүтэ-
рэр кыах үөскүүр. Элбэх
сыллаах от эрдэ ситэринэн,
хөдүүн отуттан түргэниини
бэлиэ буолла. Маныаха тех-
ника үлэтэ энэ үрдүк оҕор-
мутуолаахтын туһаныллара
саарбахтаммат. Холбоһу-
даан этэххэ, Н. И. Нико-
лаев кэллим механизация-
лаах экенотта Бытытыга, Бо-
лоосойу хөдүүлэргэр, ол
эбэтэр элбэх сыллаах от
ыһылыах культурнай хөдү-
лэлэргэ, 50-40 тонна оту
биэр күнтэ изэһиэр. Ру-
лоннуур пресс-подборщи-
гынан, стогометателинэн

500, Н. Д. Попов 432, Д. М. Сидоров саяагяр үлэ-смыналак паарыра 300, Е. П. Бани 280, С. Ф. Собакин 182 тоннаы саботуопка-лаатылар. Бу бизнестин-алтааны кииклээх ээснөлөр ардук сымса курдуктар. Манна КРПН-3, ГРВ-6, «Киргизтан» рулоннуур пресс-подборщиктар ардук та-наарышпаах үлэни көрдөр-дүлэр. Оттооһун тэтин-ми, хаачыстыбатын миз-тэзэ быһаардылар. Ардук үчүтэйэ—тута кыбыыга тиэллэн кэлэрэ. Совхоз-билигин 1,5 ыгга общест-веннай сүөһүгэ сикэтэр ото кыбыыга кэллэ.

Түмүнкү республика өтөөхүнүн күрэхтэһинигэр тохтуубун. Куоталаһын саяла-соруга билигин даһанын албах өтү өтөөхүнүнэн (валовканы) быһаарыллар курдук. Итинэн өт ингм-тэлээһэр, хаачыстыбатыгар көрдөбүл ситэ турбат. Билигин санаабытыгар, өт ыйыгар диэри советуопкаламмыт окко күрэхтэһин усуллубуйатын огороһ сөп.

Элбэх снллаах от снэмэ-
тин мнныг Нурбатаази
научная- производственной
станция 1976 сылан саба-
лаабыт үлэгт олоххо ннн-
рэн эрэгс үчүгэй. Итинэн
Сүлэ, «Жыыл сүлүс», Не-
мүгү, Мээндигэ опытной-
производственной хаһаа-
ныстыбаларын үлээрини,
муньунмуг опытылары
кинэтик тарбатан, онуоха
дннгнээ хаһаайннары бу-
лан бэйэ скригэр-уогугар
эмиз бу үлээри олохтуур
наада.

В. ЧИЧИГИНАРОВ,
«Миндабаагын» совхоз
директора.

Байыманнай техниканы —
норуот хаһаайыстыбатыгар

**Ленинградтаагы баймагнай уокурук обороно про-
мышленноһыгар үлэлчир предприятия оморбуз
техникатын норуот хайаайыстыбатыгар туттарга аты.
лааныны олоххо киллэрэр.** Манна таһас таһар авто-
мобиллар, гусеницалаах транспортердар атымманал-
лар. Предприятияда норуот туттар табаардарын онго-
рон таһаарым эмиз кэкир.

Снимокка: бу урунмута бойобуой массымналар би-
р-бирини репорттарга туһалыахтара.

С. Майстерман фотота. ССІА фотозхрониката.

Соловьев сельский Совет
исполкомун учарат-
гах мунһазар депутат-
арендатор В. И. Федоров
салайар коллективн үлэ-
тин тулунан отчуот исти-
инна.

Аркандатор В. И. Федоров сөйылыкка уонна кыс-
ык кэмнэр икин ферма
коллективтарын салайып
эллэ. Ол «Илгэ» уонна
«Мадарыкчаа» фермалар
колбоон Хорбут сөйылык-
ка үлэстилэр. «Илгэ» мэр-
кэрэн тыйдарыгар былаа-
рын толордо. Оттон «Мадарыкчаа» коллективин көр-
дөрүтэ мөлтөх. Ол сүрү-
биринииктэрин үлэни-
илин тыйыт буалбутун
мунньах кытабылаахтара
ыйдылар.

Сойлшыкка тахсын баста-
кы ыйдарыттан урут үлэ-
лэббит ыччаттар икки сыл-
лэх дуосбардарга туолан
барбыттары. Оттон кинилэ-
ри солбуйууну арендатор
И. И. Федоров байытан эл-
китигэр ылан баран, кыай-
батах. Онон оскуола үөрэ-
сччиллэрэ икки ый устата
солбуйбуттар. Кинилэртэн,
киллэн туар, нэрлэбү

● Хаагайыннааһын механизма ●

ДЕПУТАТ - АРЕНДАТОР ОТЧУОТТУУР

ийаан турбата. Ынах үүг
эбиллэр сайынгы ий
дарыгар өзөлөр нэдьэн
бизэрбиттэр. Манньк бала
һызынаны отделение са
лалтата, совхоз дирекция
та билэр эрэри, дуогаба
ры толорууну агардасты
арендатор элпизинэнига
сүктэрбиттэрэ куотуну
курдуу көһүнэ. Тис би
изк санаабыр, арендато
кустаах үлэтин хамнаһы
бэйрэн туран ханна эр
баран үлэһити сулбу тар
охсон ыллара ыаллыбы
суоп. Бирдэ санаатахха
араас усулуобуйаны ту
руорар, дыону уларитар
тэлэритэр кыахтаах өтд
ление совета, совхоз ди
рекцията буолуон сөп.
Арендатор бэйтин коллек
тивин иһинэн үлэ тэрэһи
нигэр оһно үлэһитир дуоһ
иго эрэ элпизтиэн сөп
тоот. Муһнаах итин иһин
итин үчүоттүүр маадатын
тоһоһолоон бэлэтиртэ.
Итинни ылаахтаах т

мүктэригэр сорох аренда-
тордарыт төттөрү түһүөх
олох дэбаны үлэттэн куо-
туу курдуктор. Арендатор
В. И. Федоров саайар
коллективна маннаабы фер-
малартан саамай ыарахан
балаһыаннаахтаро. Үлэ-
бит кыһынын да сайын
да тиккэбэ. Ыйыл сайын
15 киһи үлэлиэхтээх фер-
матэ сыччак 9 киһинэн са-
былаата.

Түмүгэр сальсаает ис-
полкома бу мунһаар
арендатор-депутат үлэтигэр
ханын да көмөнү, субсия
онорбокко, уолсай бала-
тыаһыны бары өртүгүн
тэҥнээн көрбөккө, аһардыс
«Былааһы толороругар»
дизин куолутугар эрэ бы-
һаарыы ылыммыга экиэс
ойдөммөтө. Исполком мун-
һабын истэн опордоххо,
итэһэс барыта арендатор-
тан бэйэтигэр түтүлүтэах
буолан табыста. Итинни
мин, үөлэс эппитим кур-
дук, сыһынанан ааһабын

Онуоха төрдө дуогабар
сүйнэлгээр, ондэмт
өрүттэрдээср ситар. Ин-
никитин, дуогабары онос-
тор буоллахха, бары ис-
кыхтар толору учуотта-
наллара наада эбит.

Манан сибээстээн сорог сандалары үлэстэтэри ба-
зарылаар. Ол курдук, биллэ-
ги отделеһиыа арҕада эл-
бэх итгэстэрдээх, өйдөм-
мөт өрүттэрдээх. Арҕада
салаһа, түсүлүн оннообор
арҕададордор бэйэлэрэ да
үчүгүйдик билбэттэр. Онон
даһаны бу сана сабалана-
һа эр экономическай сы-
һыаннаһылар пролаған-
далыыр наадата өйдөнөр.
Арҕадаһа тэрийэр буол-
лахха, онуоха ордук харыс-
табыллаахтык сыһыанна-
һаахха, бу муннаахха кур-
дук куолутугар эрэ сы-
һыаннаһык саналарыахха

А. МАКАРОВ.
[«СО» общ. корр.]
Мырыпа.

БАЛААН ыйн 16 күнэ: Салган дьибар-сийыт, күһүгү хаксаат тый үрэр, киһи экин сааһынан «дьар» гына охсор. Ону ол дьибэкиэ, оройуон киһитэр Додордохуу алаһыгар абыс кылаастах уонна орто оскуолалар үөрэнээччилэрэ күһүгү кроска итиннэ «Сага олох» халыат бириһигэр эстафетага күрэхтээх спортнай формалаах мусталлар. Эдэр спортсменнары үрэр оройуонаабы салаатын, спортовет редакция представителлэрэ эздэрдириллэр. Район инспектора А. Д. Дьячковский оскуолалар аспыт сыллаабы комплексоной спорткаделерэ түмүгүн билиһиннэрэр уонна кыайылаахтарга грамоталары туттарыыр.

Ити киннитэн оскуолалар кыра кыргыттары 500 метр кроска сабаанар. Бастагы түһүмэххэ 9 кыыс түспүтүтэн Вера Миронова (Болтоно), Саргы Тарасова (Чакыр) утуу-сууу биктэнэ тахсаллар. Ол эрэри үстэ төтүрүөтү сүүрбүт 28 кыыстан дистанциятын 1 мүн. 25,7 сек түмүктэн Саха Егорова (Чакыр) кыайылаабынан буолар. Кыра уолаттар 1000 метр сүүрүүлэригэр Костя Алексеев бастыыр, кинитэн кыраан таалан Ваня Алексеев (иккин Чакыртан) иккиннэн кэлэр.

Орто оскуолалар кроска уонна эстафетага быһыл икки бөлөхтөн сүүрдүлэр. Бастагы бөлөххө кыра кыргыттар 500 метр күрэхтэһиллэригэр Чуралчы оскуолатыттан Настя Корякина, Люба Платонова, Маша Старостина агардасты аатыраллар. Улахан кыргыттар 1000 метр сүүрүүлэригэр дистанция-

тын 3 мүн. 24,2 сек. түмүктэн Настя Макарова (Чуралчы) бастаа, кинитэн 9 сек. таалыт Вера Герасимова (интернат-оскуола) иккис, Нюра Трофимова (Чуралчы) үһүс кэллилэр. Кыра уолаттар 1000 метр сүүрүүлэригэр Гриша Захаров, Коля Афанасьев (иккин Чуралчытан), Сень Сидоров (Дини), Улахан уолаттар 2000 метр күрэхтэһиллэригэр Степа Никитов (Чуралчы)

6 мүн. 6,1 сек. кэлэн, кинитэн 2 сек. таалыт Кеша Коротких (Мугудай), Дима Осипов (интернат-оскуола) кыайылаабынан буоллур. Иккис бөлөххө Амма уонна Сылан орто оскуолаларын үөрэнээччилэрэ бөлөххө үчүгэй бэлэмнээхтэрин көрдөрдүлэр.

Күрэхтэһи иккис күнүгэр «Сага олох» халыат бириһигэр эстафета хаты-

һылаахтын ытылына. Абыс кылаастах оскуолаларга хайалара бастыах-хайын сабаалааһынга мөһкүөр үчүгэй оргуйда. Ол оруннаах, Урунку сылларга болтонолор оройуону кыайылаабыт күрэхтэһээччилэр, оттон былырыынгы чемпионнар — чакырдар тыгалаабы киһилэригэр түһэрбэтэх дьон, ону бэстээн кросс да түмүгү көрдөрбүт. Старт бэрлэп, Бастагы этапка 500

чакырдар эрэллээхтик бастылар. Ол эрэри физрунтар 10 мүнүтүн ил-диплатарыттан хомойор, Ол сөл. П. Е. Барахана физруктаах урунку 1 №-дээх Чуралчы абыс кылаастах оскуолатын спортсменнары ити дистанцияга 9 эрэ мүнүтүттэн тахсанон түмүктүүлэрэ. Көрдөрүү түспүбүтүтөн хомойдо. Иккиннэн, кыайылаахтан 32,2 сек. хаалан Чуралчы абыс кы-

са, иккиннэн — чуралчыларга. Спорду сэбээрээччилэр сөлкө сабаалааһыларын сөбүн кэбистибит. Эстафета былайын тухары ити икки окурла хамаандалар хатыстылар. Бири атын солбуйан кыргыттар уонна уолаттар быһыласта сүүрүүлэрин көрүүххэ олус дыкты, сенсөөр, алаас иһигэр эдэр саас эрчимэ илгийэр курдук. Дистанцияларын 16 мүн. 8,9 сек. түмүктэннэр Чуралчы ор-

ралчылар иккис хамаандалар динин быһытынан кыргыттынэн мугудайдар үһүс буолаллар.

Союзотар, ОАПХ, оройуон кинин хамаандалар күрэхтэһээххэ этилэр. Ол эрэри Карл Маркс аатынан, Субуруускай аатынан союзотар уонна оройуон кинин хамаандалар эрэ кытыныкы ыллылар. Атын халыастыбалар салаааччыларга бууга буолбут күрэхтэһи суолтаны биэрбэтэхтэр. Эстафетага, күүтүлүбүтү курдук, оройуон кинин хамаандата эрэллээхтик кыайда. Мана бастагы этапка 800 метр оройуон, республика билэр быһыа Гаврил Нохтинский утарсааччыларын атаахха омургозото уонна кыайыны ол быһыарда. Ветераннар 700 метрдээх дистанцияларга оройуон кинитэн сүүрбүт кыайыгы оскуола учуутала Анатолий Алексеевич Скачев билгин дабыы спорткай форматыгар сылдыаран бэлэмнээххэ сөл. Иккиннэн субуруускайдар ыллылар.

Түмүккэ кыайылаах хамаандалар оройуонаабы «Сага олох» халыат келоруппэ сылдыар кубогунан, грамоталарынан нагараадаланылар, халыат суртуутун ыллылар. Кросс кыайылаахтарыгар уонна приздерыгар оройуоннаабы спортовет, районо грамоталарга, сыналаах бэлэхтэрэ туттарылыннылар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Снимоктарга: эстафета кыайылаах Чуралчы орто оскуолатын хамаандатын чилиэн Андрей Адамов фиништир; эстафета кыайылаах Чакыр абыс кылаастах оскуолатын хамаандата.

П. Оконешников фотолара.

◆ Күһүгү кросс уонна эстафета ◆ ЭДЭР СААС ЭРЧИМЭ ИЛГИЙЭР

метр сүөлү хара мантеегыттан Ваня Алексеев (Чакыр) кыайылаабыт күрэхтэһи. Дистанция ортогуттан бастаах үтүрүлэһээччилэриттан улам аттар-атан эстафета палочкатын бөлөххө урутаан туттарар. Уон этаптаах эстафета үстөтө бөлөххө уларыйбат, сорох дистанцияларга өссө кинин истилэр. Уолсайа 3300 метрдээх сир 10 мүн. 24,8 сек. түмүктэн

лаастах оскуолатын хамаандата кэлэр. Болтонолор үсүнүнэн түмүктүүлэр.

Орто оскуолалар 14 этаптаах эстафеталарыгар 9 хамаанда стартыыр. Манна урунку сылларга аатыра сылдыбыт мугудайдары, диниһигэр аах-сыбааха кыайылаахчылар икки агы хайдаллар. Бирэ — сүүрүүгэ анал отделе-нилаах интернат-оскуола-

то оскуолатын спортсменнара кыайылаабынан буолаллар. Кинилэр сүрүн утарсааччыларын — интернат-оскуола быһыдарын 23,2 секүндүнэн бырах-пыттарын хайгыахха эрэ сөл. Үсүнүнэн, занету тас өртүнэн кытыбыт Чуралчы орто оскуолатын иккис хамаандата тахыста, кинитэн 29 секүндүнэн хаалыт мугудайдар төрдүлүнэн кэллилэр. Ол эрэри чу-

САХА БААЙЫН ОЛОБУТТАН

(Салгыта. Иннин халыат 112 №-гэр көр.). Дьэтигэр тутар хамнааччытырынан дьон кинэ көһүүнүн, үлэни кыайар-хоттор өртүн ылар. Сүөһүтэ, аһа-таһаа суох, сүлүмэх дьон буолаллар. Хамнааччыты киниһэллэригэр айытаргыгар айыыр, саныларгыгар таһнар эрэ, онтон атын хамнаас экин дьон түүх да көрүлүбүт кэпсэтиннээхтэрэ.

Федот хамнааччытырын хайдах тутан-хабан оморбутай! Локуоралаах дьон кыһыныгы олоһор 150-чыннах сүөһү киһирэр хотонноох. Онно сүөһү тахсар ааныгар, хотон биһир муһугар иһирдээ балаан туттан, сүөһүнү кытта биһир омороллор. Аныгылыы утуулар таһас дьон суох: боруос, тыйаах, тиринтэ таһаах, үбүһэ тиринтэ сүөһүгүн. Таһаар таһастара эмиз-сүөһү тиринтэ сөл, тирбөс, ыстаан, ынах тиринтэ ээрбэс, ханник эмэ ырбаахы сыһаа. Ыһырым таһас-саа буолара үһү. Сүрүн эстара сайыннарынныларга наар суорат, тар, бутугас буолар. Хаһан эмэ, улахан таһара күнэ буоллаһына, дьэ-һимизин бурдук сыһыт, ынах сүөһү төбөтүн, сы-

арытын курдуктары биһирэ үһү. Онноосор өтүлэтигэр син-бир бутугас, суорат, ымдаан — саатар биһир күн элпийэ дьон көрүлүбүт эбит. Ити үлүгэр, күһүбүн аһа-таһаа сүөһүтэ, кыһаан аһа-таһаа сүөһүтэ дьон кыһын даһаны, сайын даһаны мөл-төхтүк үлэринигэр дьон улахан кыһарыһы буолар.

Ити кыстык хотонун салгы Федот бэйэтэ оморор сүрдээх улахан айыстыбыт балааннаага. Онтон салгы биһир метр уһуннаах, биһир очо туоралаах үрүг дьыллээбэ, түннүгүн кини тимир ыһаас айырын саба этэ. Ол дьон билигин да баар. Дьэтигэр таһаар үс мал ампаара баар: биһирдиргэр сыналаах таһас-саа ууруллар, иккиннэгэр — эг, үһүс ампаар икки хос дьириннээх бүлүүстээх. Дьэ итинтэн атын тутуу аһаас иһигэр суох.

Көмөрдөөх сайыныгар биһир улаһын-улахан буор балааннаага, булуустаах мас ампаардаага, бөдөнү титиктээбэ. Федот баай саамай күндү, сыналаах тутуутунан бу сайыныкка туттарбыт, туос ураһага буолара. Ураһа түгэһинэн эргимтээ 32, үрдүгэ 9

метр. Бүтэй ортоку маһын курдук уһун да уһун мастары кылбаччы сүлүбүн баһан, төтүрүчү сиргэ баһары аһаах, үбүһэ өртүн туу курдук үмүрүчү икки сирикэн ыһа испэллэн кээстэрэ, мастара хамсаа-бат гына ыһары холбоһон хаалбыттар. Ураһа сырдык киһирэ гына уонна буруо тахсарыгар аһаан үбүһэ өртө аһаас, түннүгэ суоһа уонна икки аһааһа. Сэттэ аһаар метр үрдүктээх гына ураһа туһунан бүрүлүбүт. Бу үлүгэр кини эһигэ эһэх тыа, чаран халыһын үлүгүгүн хастаах, туос кини бастыган тутуулабыт. Хас туос салбааһынын айы ойуулаах хара туһунан судааска курдук бүрүһүн, тиган иһэлэр эбит. Онон ураһаны тас өртүттэн көрдөххө, хара сурааһыннаах кыһага манган хайа курдук кылбайан көсөрө. Төбөтө үмүрүк буолан, хайа да бэйэлээх ардах холпот этэ.

Ураһа биһир аһыгар мал ампаарын курдук кыра хоспох-ампаар баара ураһаттан быган оморор курдук көстөрө. Бу уоллох кийит утуулар хосоро аатырара. Ураһа иһэ муостата суох, кинигин тухары бүтүннү күлүһүн сөрүөнэн

талгаммит сыһаа орон этэ, үбүһэ өртүнэн иһин эргичи арбаас суол таһара мэттиһтэрэ кэпсэлээбит икки хос долбуурдаага, орто-тугар балай эмэ кини уот оттор модьодо баара.

Бу ураһа үс сүл устата оноруллубута үһү. Федот кэпсэниэх айылаах. Бу собогох тутуута этэ. Онон ураһатын бүтэрэн баһан, аһаах улахан малайын оморбут. Биһирдир байтаһын ыһаа, биһир оморчу буһаран, кыһаас, аһыгы тэринэн, чүгас нэһиликтэрин тойотун-баайын барытын ыһыран аһаппыт. Бэйэтин нэһиликтин дьонно, ыһырыһыта да суох буоллаллар, төрө кээлтэр, ону холдоохтох. Чакыр кыратан-кыаммата Федот баайга онгон ордух хаһан да аһа-батахтара үһү. Оттон нэһиликтэ баайдар ураһаны хайбаан, кылаады гынан баартар.

Ити ураһа 1932 сыллаахха дьэри туга да суох, көндөй көхсө турбута, кини туһунан тоһута тыһтан ферма ыһыныһыттары тутт саһагата гыммыттары, уһун маһын сүрдүнэ маһа онгостубуттара.

Р. П. ДАНИЛОВ,
сэрим уонна үлэ ветерана.

Якутская и.
[Бүтүүтэ бэһээтэннэ].

ТРАНЗИСТОР АБЫРААТА

Индонезия Суматра арытын Кебун Малека оройуонугар банановой плантациялар рабочайдарын кинилэр үүнэрэр минимиз астарын туһугуран туран сир, ыһылы сотор спонсор саба түһүүлэрэ олус эрээдээтэ. Арай биһирдэ мунур улахангыгар туруоруллубут транзистор

тыһа халык тириннээх аарымалары буут биһиргэ күһэлбитэ. Бу күүстээх кыһылар дарбааннаах рок-музыканы букатын тулуйбаттар эбит. Итинтэн ыла плантацияларга нам-чум олох кэлэ.

[«Советская Россия»
халыаттан].

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү кэргэмни, аһабытын, үбүһүтүн, ай-маһытын, таһаарыһытын ДОГОРДУРОВ Петр Михайлович 35 саһа туолбутунан истинник эбэрдэлиибит. иннинтэн кэргэн доруобуйаны, өссө даһаны үлэ үбүһүгэр сылдыарыгар, кырдьары билбэки уһуннук, дьоллоохтун оморугар баһарабыт.

Кэргэнэ, оҕолоро, бырааттара,
киһиктэрэ, Драгуновтар.

ҮЛЭБЭ ҮНҮРАЛЛАР

Эт-үүт комбината баста- Улэбэ кэпсэһээччилэр 21-308 йааннай үлэлиир слесарь- уонна 21-561 телефоннар-сворщиктарга наадылар. таһ билсэхтэрин сөл.

Администрация.

Чуралчы сельпота бастаһааннай үлэлиир пенардарга, куруусчуттарга, рабочайдарга, иһит сууһааччыларга, официанттарга наадылар.

Сельпо бырабылаһыһыта.

РЕДАКТОР П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чуралча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265, общий — 21-505.

№ ЗАКАЗА 113.

«САГА ОЛОХ» («НОВАЯ ЖИЗНЬ») — орган Чуралчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов. Газета издаётся на якутском языке, выходит по вторникам, 4157 экз. Индекс газеты 54967. Объём — 1 усл. печ. лист. Тираж — четвергам и субботам.

Чуралчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР, с. Чуралча, улица Карла Маркса, 26 «а»